

APÊNDICE

Prot. N. 34864/03 C.A.

EBOREN.

Iurium

(D.nus Teles et alii - Pontificium Consilium pro Laicis)

SENTENTIA DEFINITIVA IN NOMINE DOMINI. AMEN.

BENEDICTO PP. XVI feliciter regnante, Pontificatus sui anno I, die 30 aprilis 2005, Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal, videntibus Em.mis ac Rev.mis D.nis Augustino Card. Cacciavillan et Sergio Card. Sebastiani Exc.misque ac Rev.mis D.nis Augustino Vallini, Praefecto et Ponente, Eduardo Davino et Xaverio Echevarría Rodríguez, intervenientibus Cl.mo C. Gullo, utpote Recurrentium Patrono, Cl.ma M. Wegan, tamquam Patrona Pontificii Consilii pro Laicis Exc.mique Archiepiscopi Eborensis, et primum Rev.mo Ioanne Paulo Montini ac dein Rev.mo Alberto Perlasca, utpote Promotore Iustitiae deputato, in causa de qua supra, hanc tulit definitivam sententiam.

I. FACTI SPECIES

1. Archiepiscopus Eborensis, Exc.mus Maurilius J. Quintal De Gouveia, quibusdam christifidelibus confraternitatis «Santa Casa da

Misericórdia de Montargil» (SCMM) *postulantibus*, die 25 martii 2001, *cl.mos* D.nos Joaquim António Teles (*Moderatorem*), Joaquim Manuel de Oliveira Dias, Luís Mendes Pires, Joaquim Simões da Silva Cordeiro et Guido França Ferreira, ab omni munere, quo penes eandem associationem fungebantur, amovit. Decreti *amotionis* ratio in eo erat quod transivit in rem iudicatam sententia, qua *iidem* coram Magistratu civili die 24 novembris 1999 damnati fuerant «por burla agravada, burla e falsificação de documentos por actos cometidos no exercício de funções directivas na Santa Casa da Misericórdia de Montargil». Eodem decreto ipse *Exc.mus Praesul Commissarium* designavit, ad normam can. 318 § 1, *Rev.mum* D.num C[6]nego Silvestre António Ourives Marques, *Moderatorem officii* de sociali et caritativa navitate in eadem archidioecesi.

Die 11 aprilis 2001, sic dicta «Mesa Administrativa da Santa Casa da Misericórdia de Montargil» revocationem decreti diei 25 martii 2001, ad normam can. 1734 § 1, ab *Exc.mo Archiepiscopo Eborensi* petivit, declarans SCMM naturam consociationis privatae habere, ideoque se non posse «aceitar a sua qualificação unilateral como associação pública de fiéis, *pre[s]u[p]osto em que V. Ex.ª Revm.^a fundamenta o Decreto objecto desta nossa reverente petição*»; praeterea contendens quod poena a tribunali civili imposita uti fundamentum *amotionis* «é de todo inadequata e insusceptível de fundamentar a intervenção», quodque hanc ob rem «nada poderia justificar e legitimar a pretensa nomeação de um Comissário e de outros a ele associados para "assumirem o governo da Santa Casa"». Die 9 maii 2001, autem, *Exc.mus Archiepiscopus Eborensis* decisionem suam confirmavit.

2. *Petentes* *recursum* hierarchicum, ad normam can. 1737 § 1, penes Pontificium Consilium pro Laicis interposuerunt. Qui *recursus*, indicatione diei, mensis et anni carens, publicis tabellionibus, die 30 maii 2001, commissus fuit et die 1 iunii 2001 ab *Exc.mo Archiepiscopo Pontificio Consilio pro Laicis* transmissus. Sanctae Sedis *Dicasterium*, tamen, die 28 augusti 2001 *recursum* reiecit, ad normam can. 1737 § 2, utpote extra terminum lege statutum interpositum.

Recurrentes tunc, die 10 octobris 2001, *recursum* adversus decretum Pontificii Consilii apud *Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal* exhibuerunt. Pendente autem coram N.S.T. processu, Pontificium Consilium, detectis novis documentis probantibus hierarchicum *recursum* intra terminum lege statutum interpositum fuisse, novo decreto diei 6 decembris 2002, ad normam can. 1739, decisionem diei 28 augusti 2001 revocavit et statuit quod «il Pontificio Consiglio per i Laici provvederà a risolvere questo ricorso gerarchico».

Exc.mus Archiepiscopus Eborensis, die 25 martii 2003, amplam relationem documentis suffultam Pontificio Consilio misit, qua explicavit rationes propriae decisionis diei 25 martii 2001, confirmatae die 9 maii 2001.

Die 13 maii 2003 Pontificium Consilium pro Laicis, accurato examine *recursus* ad meritum expleto, animadverso quod «la SCMM deve essere qualificata giuridicamente come un'associazione pubblica di fedeli di diritto diocesano», atque apta responsione omnibus singulisque argumentis a *recurrentibus* adductis data, ratione habita praesertim gravitatis accusationum, decisiones *Exc.mi Archiepiscopi* confirmavit, i.e. *recursum* hierarchicum reiecit.

3. Sed *Recurrentes* etiam contra hanc Pontificii Consilii decisionem, die 20 iunii 2003 intimatam, die 30 iunii eiusdem anni iudicalem *recursum* penes N.S.T. proposuerunt, quod die 15 septembris 2003 decrevit primum *recursum*, die 10 octobris 2001 interpositum, peremptum censendum esse et acta tamquam acta causae in novo processu adhiberi posse.

Intervenientibus *Cl.mo C. Gullo* pro parte *recurrente*, *Cl.ma M. Wegan* pro Auctoritate ecclesiastica cum eorum memorialibus, et *Rev.mo I. P. Montini*, *Promotore Iustitiae* deputato pro rei veritate, in Congressu, die 11 maii 2004 habito, H.S.T. decrevit *recursum* ad disceptationem coram *Em.mis* et *Exc.mis Patribus Iudicibus* admittendum esse.

Die 21 maii 2004, dubium sub hac formula concordatum est: **An constet de violatione legis in procedendo vel in decernendo relate ad decisionem Pontificii Consilii pro Laicis diei 13 maii 2003.**

Summario causae die 19 iunii 2004 confecto, *Cl.ma M. Wegan* memoriale pro Pontificio Consilio pro Laicis die 16 iulii 2004 et *Cl.mus C. Gullo* memoriale pro *Recurrentibus* die 18 septembris 2004 exaraverunt. Exhibito a novo *Promotore Iustitiae* deputato, *Rev.mo Alberto Perlasca*, die 15 novembris 2004 voto pro rei veritate, *Cl.mus C. Gullo* die 25 novembris 2004 et *Cl.ma M. Wegan* die 27 novembris 2004 responderunt.

II. IN IURE

4. Ut scitum est, in Ecclesia et quidem in diversis ditionibus a pluribus saeculis floruerunt societates fidelium, quarum finis erat active cooperandi per exercitium christianae caritatis et operum misericordiae sive corporalis sive spiritualis in favorem egenorum atque ad divini cultus incrementum. Quae associationes generatim ipsa fidelium pia voluntate excitabantur, proprios repraesentantes libere nominabant, iuri visitationis Ordinarii subiectae non erant neque redditionis rationis obligationem habebant, sed ut plurimum ab utraque potestate, ecclesiastica nempe et civili, agnoscebantur.

Silentio autem praetervahi non potest contextus ecclesiologicus et consequenter iuridicus, in quo illae consociationes ortae sunt: id est, ante promulgationem sive Codicis 1917 sive vigentis, iuxta effatum «publica utilitas praefertur privatae», auctoritati ecclesiasticae subiectio, ratione boni publici, aliquo modo obvia putabatur et aequo animo asciscebatur; christifidelibus autonomia seu ius constituendi associationes canonice recognitas non recognoscebatur; distinctio, sensu tecnico et iuxta posteriorem codicalem disciplinam, inter privatas ac publicas associationes non exstabat; eo minus sermo quidem fieri poterat de personalitate iuridica, quae hodie etiam associationibus privatis tribui potest.

5. Codex Pio-Benedictinus clare distinguit inter associationes erectas et approbatas (cfr. can. 686 § 1), quas doctrina communis ecclesiasticas vocat. Terminus «erectio» a voce «approbatio», canonice loquendo, differt. Erectio associationis, in sensu stricto, est «actus auctoritatis ecclesiasticae, quo associatio in personam moralem formaliter constituitur, cum omnibus iuribus personae moralis ecclesiasticae propriis» (G. VROMANT - L. BONGAERTS, *De fidelium associationibus*, Mechliniae 1955, p. 19). Approbatio vero est actus auctoritatis ecclesiasticae quo legitime cuidam associationi agnoscitur ius existendi in Ecclesia. «Licet per approbationem associatio ab Ecclesia uti vere ecclesiastica recognoscatur, non tamen constituitur in personam iuridicam» (*ibid.*, p. 23).

Verum est quod vox «erectio» in Codice 1917 aliquando etiam in sensu lato adhibetur, id est «significat constitutionem associationis secundum normas canonicas, et complectitur tum erectionem per decretum formale, tum approbationem, ab auctoritate ecclesiastica concessam et recurrit v.gr. in cann. 690; 707 § 1; 712 § 1»; sed «plerumque in sensu stricto adhibetur (ex.gr. in cann. 686; 687; 691 §§ 1-2; 694 § 2; 697; 698; 703 §§ 2-3; 708; 713 § 2)» (*ibid.*, p. 20).

In eodem Codice sub nomine *piarum unionum* veniebant associationes fidelium ad exercitium alicuius operis pietatis aut caritatis erectae; si autem, ad modum organici corporis constitutae erant, vocabantur *sodalitia*. Sodalitia vero **in incrementum quoque publici cultus** erecta, speciali nomine *confraternitates* appellabantur (cf. can. 707). Vigente Codice Pio-Benedictino confraternitates nonnisi per formale erectionis decretum constitui poterant, dum pro piis unionibus sufficiebat Ordinarii approbatio, sed hae piaae uniones non erant personae morales, seu in terminologia recentiore personae iuridicae.

6. Resolutio *Corrienten.*, diei 13 novembris 1920 (AAS 13 [1921] 135-144) associationum laicalium legitimitatem agnoscebat, quae erant «fidelium uniones etiam ad finem pium [...] in utilitatem proximi auxilio

indigentis» excitatae sub potestate et regimine laicorum constitutae. Ipsa tamen Resolutio affirmabat: «Saepe quidem ad has causas [beneficentiam in pauperes, curam infirmorum, protectionem viduarum aut orphanorum,...] confraternitates ab ipsa Ecclesia instituuntur, prout praesertim medio aevo usuvenit; et tunc liquet huiusmodi fraternitates sensu stricto ecclesiasticas ad talia opera promovendas erectas auctoritate Episcopi, huius iurisdictioni et regimini subiaci» (*ibid.*, 139). Numquam autem in ipsa Resol. *Corrienten.* de personalitate iuridica privata fit sermo, sicut in Codice vigente, sed modo capacitas iuridica subiectiva associationes laicales constituendi christifidelibus agnoscebat. Ideoque erui nequit ex eadem Resolutione iam «exstitisse personas iuridicas privatas in Ecclesia ante Codicem 1983» (Summ., 176).

7. Clara et expressa distinctio inter associationes publicas et privatas a Codice anni 1983 introducta est (cf. cann. 312-326), adeo ut illae associationes ecclesiasticae, quae sub Codice Pio-Benedictino in personam moralem, seu rectius iuridicam, constitui non poterant, nunc personalitatem iuridicam privatam in Ecclesia acquirere possint (cf. can. 322). Illa vero distinctio in personas iuridicas publicas et privatas associationibus antiquis leviter applicari nequit, quasi ipsae sese nunc, abstractione facta a sua historia et natura, associationes privatas in Ecclesia haberi possint.

Hoc sub respectu memorare iuvat sententiam N.S.T., coram Davino, Pharaonen., diei 24 aprilis 1999 (Prot. N. 23966/93 C.A.), quae haec edixit (n. 5):

«- Consociationes iam existentes ante Codicis nunc vigentis promulgationem, seposita nominis quaestione - privati nempe vel publici - suam servant condicionem quam de facto et quoad substantiam iam habuerant.

- Nemini igitur licet, nec auctoritati ecclesiasticae, eis qualificationem tribuere quae anteactae condicioni prorsus contradicat. Pari autem modo consociationis non est arbitrarie et ad nutum suum mutare naturam ob fines qui intrinseci haud sunt consociationis ipsius substantiali vitae, prout ex historia clare desumi possit et debeat».

Hoc in contextu prae oculis quoque habendum est grave momentum rectae qualificationis iisdem in casibus: bona enim personae iuridicae publicae in Ecclesia habentur certe bona ecclesiastica, secus ac bona personae iuridicae privatae (cf. can. 1257).

8. Quidam vero fines, de quibus in can. 301 § 1 - inter quos habetur promotio cultus publici -, solummodo ab associationibus publicis prosequi possunt. Immo, «Auctoritas ecclesiastica competens, si id expedire iudicaverit, christifidelium consociationes quoque erigere potest ad alios fines spirituales directe vel indirecte prosequendos, quorum consecutioni per privatorum incepta non satis provisum est» (can. 301 § 2). Hoc in casu

habemus consociationem publicam, quae fines persequitur qui etiam a privatis associationibus servati sunt.

III. IN FACTO

9. Argumentum princeps quoad assertam violationem legis **in decernendo**, quo tum recursus hierarchicus coram Pontificio Consilio pro Laicis tum memoriale a Cl.mo partis recurrentis Patrono ante N.S.T. exhibitum nituntur, est contentio iuxta quam associatio, quae venit sub nomine «Santa Casa da Misericórdia de Montargil», naturam privatam et non publicam habeat. Ergo Exc.mus Archiepiscopus Eborensis legem violavisse dicitur, quia ipse, ita tenet idem Cl.mus Patronus, «nullam potestatem habet a lege et a Statutis removendi Consilium Directivum libere electum [...]. Decisio ideo ab Exc.mo Ordinario Eboren. lata et a Pont. Consilio pro Laicis confirmata illegitima videtur» (Summ., 190).

Quae Cl.mi Recurrentium Patroni peremptoria affirmatio - ab ipso aliquantulum mitigata, quia ultimo non excludit «naturam (publicam vel privatam) Misericordiarum Lusitanarum adhuc hodie claram non esse» (Summ., 215) -, attenta harum consociationum historia atque evolutione canonicae disciplinae, sive in Codice 1917 sive in Codice ab anno 1983 vigente statuta, acceptari non posse videtur.

10. In suo memoriali diei 20 novembris 2003 Cl.mus Recurrentium Patronus, memorans Statutum SCMM, art. 1, 4º: «Em conformidade com a natureza que lhe provém da sua erecção canónica, a Irmandade está sujeita ao Ordinário Diocesano de modo similar ao das demais associações de fiéis», asseruit: «caveatur, "modo simili ad alias associationes fidelium"», utpote cum ipsum Statutum «consulto non praecis[e]t "modo simili ad alias associationes **publicas** fidelium" [...], interpretatio clarior fit in praecedenti n. 3 ipsius art. 1, in quo legitur Misericordiam loci v.d. Montargil esse "Instituição **privada** de solidariedade social, mediante participa[ç]ão escrita de sua erecção can[ón]ica, feita pelo ordinário Diocesano..." (cf. art. 4); ideo, haud obstante erectione canonica (actu formali), Misericordia, in suis Statutis sese definit uti associatio privata utilitatis publicae; et uti associatio privata (Instituição particu[lar]ar) publicae utilitatis, a privatis creata, consideratur a tribunali civili (cf. All. 5: sent. Trib. Da Comarca de Ponte de Sór sub n. 2)» (Summ., 188).

Cui argumentationi adhaerere nequivimus. Re quidem vera:

- Statutum affirmat SCMM subesse directioni auctoritatis ecclesiasticae «em conformidade a natur[e]za que lhe provém da sua erecção canónica». Quae erectio canonica in personam moralem (rectius:

iuridicam), die 28 ianuarii 1985 formaliter peracta, in casu necessaria erat ad civilem recognitionem, cuius effectus tamen non est assimilatio subiecti canonici iuri civili. Illud, ceterum, decretum haudquaquam statuit agi de erectione in personam iuridicam tantummodo privatam in Ecclesia.

- Recognitio enim confraternitatis uti «Institu[i]ção privada de solidariedade social» in iure civili nullo modo impedit quominus ipsa naturam associationis publicae in iure canonico habeat. Nam, ad normam art.1, n.1 Statutorum, SCMM «continua a ser uma associação de fiéis, constitu[i]da na ordem jurídica canónica, [...] de harmonia com o seu espírito tradicional». Recognitio associationis secundum ius civile non continet amissionem eius canonicae naturae. Non potest ergo affirmari quod «haud obstante erectione canonica», SCMM uti associatio privata considerari debet; immo, attenta eius historia et natura canonica, ipsa in Ecclesia potius associatio publica haberi debet.

11. Asseritur pro Recurrentibus: «Natura publica vel privata associationum ecclesiasticarum eruitur ex finibus, quos associationes prosequuntur.[...] Certo, in Misericordiarum activitate, sicut in illa omnium associationum (et privatarum) ecclesiasticarum adest aliquis respectus cultualis [...], sed, ut patet, hae sunt activitates episodicae [...]. Uti legitur in art. 4 Statuti: "Expressamente se consigna que o âmbito da actividade social da Instituição não se confina apenas ao campo de chamada segurança social e pode abranger, também, outros meios de fazer bem e, designa[d]amente, os sectores da saúde e da educação". Tres ideo sunt fines principales: securitas socialis, salus et educatio! Haec est principalis, cotidiana activitas Misericordiarum, quae certo typica non est activitatis ecclesiasticae» (Summ., 178; 187).

Quaestio itaque ponitur circa fines, seu utrum, prae oculis habitis finibus quos SCMM persequitur, sermo fieri possit de associatione privata, sicut Recurrentes contendunt, an de associatione publica, quamvis agatur - in ambitu quidem iuris civilis - de «Institu[i]ção privada de solidariedade social» (Stat., art. 3).

Argumentationem Recurrentium sustineri non posse opinamur. Etenim:

- Contextus ecclesialis, in quo SCMM orta est, uti supra diximus, non solum distinctionem inter notionem publicam et privatam minuebat, sed immo, quodammodo, inter ambitum ecclesialem et civilem;

- Statutum autem SCMM, art. 1, affirmat: «Misericórdia de Montargil, já existente em 1575, continua a ser **uma associação de fiéis, constitu[i]da na ordem jurídica canónica**, com o objectivo de satisfazer carências sociais e **praticar actos de culto católico** [emphasis addita est],

de harmonia com o seu espírito tradicional, informado pelos princípios da do[ul]trina e moral cri[s]tãs». Finis cultus itaque non est - uti affirmat Cl.mus partis recurrentis Patronus, qui eius effectus iuridicos parvipendere conatur - «aliquis respectus cultualis» obiecti principalis Misericordiae, quod spectat ad actionem sociale[m]; sed contra unus ex finibus principalibus, prae oculis habito eius «esp[í]rito tradicional». Ipsa, «para garantir a autenticidade evangélica e cristã desta prática [das catorze obras de misericórdia] [...] promove também, como sempre fez, aliás, ao longo de sua multissecular história, o culto público, quer a favor e em ordem aos seus membros, quer a favor dos seus utentes e respectivas famílias, quer ainda a favor de outras pessoas que livremente acorrem às suas igrejas (não meros oratórios, mas verdadeiras igrejas com culto público celebrado com tanto brilho como aquele da igreja paroquial ou até mesmo nalguns casos como aquele da catedral [...]). Para o efeito, sempre estas associações de fiéis usufruíram e usufruem dum capelão, nomeado pelo Bispo Diocesano e que em muitos casos coincide com o pároco do lugar, como é o presente caso» (Summ., 152).

Qui finis cultus ergo considerari debet distinctivus quamquam non exclusivus, quia cum aliis principalibus finibus componi potest, v. g. cum operibus pietatis et caritatis (cfr. Decreto-Lei nº 119/83 de 25 de Fevereiro, art. 68). Ideoque, etiam ratione finis cultus, associatio sub peculiari directione seu moderamine auctoritatis ecclesiasticae, ad normam iuris, ordinatur. Recte igitur decretum impugnatum Pontificii Consilii pro Laicis affirmat: «Questa riserva [promotionis, scilicet, cultus publici] della legge canonica universale fa sì che le associazioni dei fedeli aventi questo scopo tra le proprie finalità sono associazioni pubbliche (cfr. CIC, can. 301 § 1 e 3), in quanto compiono una attività che rientra tra le funzioni dei Pastori della Chiesa ».

«Santa Casa da Misericórdia de Montargil» ideo per saecula pacifice confraternitas («Irmandade») retinebatur, etiamsi, precedente tempore, haud omnes normae eius statutorum cum illis in Codice 1917 statutis pro associationibus formaliter erectis fortasse concinebant.

12. Accedit quod iam memorata sententia N.S.T., coram Davino, Pharaonen., diei 24 aprilis 1999 (Prot. N. 23966/93 C.A.), censuit non constare de violatione legis, relate ad actum Pontificii Consilii pro Laicis confirmantem decretum Episcopi diocesis Pharaonensis in quo statuebatur omnes Misericordias erectas illius diocesis esse associationes publicas, ideoque illa sententia naturae publicae earundem associationum implicite favit.

13. Quibus omnibus perpensis, «Santa Casa da Misericórdia de Montargil» uti associationem «privatam», iuxta sensum huic termino in Codice vigenti tributum, in temporis decursu consideratam esse et ideo hodie considerari debere, Infrascripti non censuerunt vel id saltem probatum non esse opinati sunt.

14. Quoad assertam legis violationem circa Moderatoris aliorumque membrorum «Mesa Administrativa» amotionem, Cl.mus Patronus testatus est contendere quod: «Condemnatio non implicavit destitutionem a munere (sicut Tribunal facere potuisset et fortasse debuisset, si quaestio fuisset de appropriatione indebita)» (Summ., 189); sed Tribunal civile id non fecit. Impar itaque esset illa sententia civilis ad remotionem inducendam ex parte Exc.mi Archiepiscopi.

Contra vero dicendum est comparisonem inter actum auctoritatis ecclesiasticae et modum agendi Tribunalis civilis sustineri non posse; ne motiva quidem damnationis propter damna oeconomica in associationem illata, vel propter pecuniae accessionem in casu considerari debere. Exc.mus Ordinarius Eborensis amotionem decrevit propter damnationem poenalem, in rem iudicatam transactam. Et hoc fecit ad normam iuris canonici et, uti videtur, iuris civilis. Iuxta enim can. 318 § 2 Moderator consociationis publicae iusta de causa removeri potest: hoc in casu sine dubio causa iusta habetur (damnatio «por burla agravada, burla e falsificação de documentos por actos cometidos no exercício de funções directivas na Santa Casa da Misericórdia de Montargil»).

Similiter «Estatuto das Instituições particulares de solidariedade social», qui applicat «Decreto-Lei nº 119/83», art. 48, haec effert: «sem prejuízo da tutela do Estado, nos termos do presente diploma, compete ao ordin[á]r[i]o diocesano [...] a orientação das instituições do âmbito da sua diocese, [...] bem como a aprovação dos seus corpos gerentes e dos relatórios e contas anuais».

Ne obliviscendus est quidem art. 21, n. 1 eiusdem Statuti, quod ad rem nostram mentem enodare potest: «Não podem ser reeleitos ou novamente designados os membros de corpos gerentes que, mediante processo judicial, tenham sido declarados responsáveis por irregularidades cometidas no exercício dessas func[õ]es ou removidos dos cargos que desempenhavam».

Hoc in sensu ergo affirmatio decreti impugnati Pontificii Consilii pro Laicis interpretanda est, qua idem Dicasterium, memorans gravitatem criminum a Recurrentibus patratorum, opportune asseruit: «Questa circostanza è di tale gravità che giustifica pienamente il loro esonero dai

compiti di responsabilità che svolgevano nella confraternita, nonché la nomina di un commissario» (Summ., 161).

Si itaque causa amotionis damnatione poenali, in rem iudicatam transacta, nititur, nihil interest quaestio - uti recte affirmat primus Promotor Iustitiae deputatus in suo voto pro Congressu - utrum reapse adfuerit «um número significativo de fiéis» et ipse cappellanus, parochus nempe loci, qui remotionem petierint; quam ipse Exc.mus Archiepiscopus motu proprio facere potest». Et recte idem Promotor Iustitiae prosequitur: «Eodem pariter modo scandalum, in consociatione ex sententia exortum, haud retinendum est necessarium ad remotionem: ipsa pronuntiatio iudicialis condemnatoria causa est remotionis, in casu» (Summ., 210-211).

15. Quoad vero amotionem aliorum administratorum, etiamsi norma directa in Codice non detur, argumenta pro legis violationis probatione in actis absunt. Contra, motiva pro recto modo agendi Exc.mi Archiepiscopi non desunt, prae oculis habitis antiquis iuris principiis: «Plus semper in se continet quod est minus» (Reg. 35, R.J., in VI°); «Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus» (Reg. 53, R.J., in VI°). Rationabilitate non caruit - ut infra dicebimus - Exc.mi Archiepiscopi agendi modus, cum ipse coram usibus non legitimis ex parte eorum qui damnati fuerant, nihil aliud facere potuerit, quam eos amovere (cf. can. 305).

16. Non probata natura privata SCMM, sed utique probata gravitate factorum quae in ea occursa erant, obiectio contra Commissarii nominationem ex parte Ordinarii Eborensis cadit. Agebatur enim de necessitate, quia «specialia adiuncta» et «graves rationes» (can. 318 § 1) aderant, quae Commissario confraternitatis administrationem committere suaserunt, non autem duobus membris effectivis, qui supererant, et tribus suppletibus. Revera:

- Quinque ex septem membris «Mesa Administrativa da Santa Casa da Misericórdia de Montargil» damnati fuerant ob delicta in exercitio muneris commissa.

- Permanebat autem stricta collaboratio inter omnia membra, damnata et non damnata, in administratione confraternitatis.

- In controversiae initio, voluntas Exc.mi Archiepiscopi fuerat ut «exercício do comissariado fosse feito de forma mitiga[d]a, contando com a colaboração dos irmãos referidos, e apenas para salvaguardar que a gestão da Instituição fosse a adequada e que a legalidade fosse reposta e garantida à sua continuidade [...]. Mas, pelo contrário, [os irmãos não e[x]plicitamente imputados] tinham-se solidarizados com os condenados e propunham-se continuar juntos [...]. O Decreto só tem lugar num segundo

momento, quando a obstinação dos membros dos Corpos Gerentes em aceitar qualquer tipo de proposta [...] demonstrou não haver qualquer outra alternativa e nem sequer alguma receptividade, quer da parte dos membros condenados quer dos outros não condenados, em colaborar com a Tutela» (Summ., 221).

- Insuper aderat «o risco de sucessivas admissões de irmãos sem os devidos requisitos, e com claros fins manipulatórios, face a possíveis decisões em qualquer futura Assembl[e]ia Geral» (Summ., 222).

- Postremo clara et expressa intentio Exc.mi Archiepiscopi erat Commissarium ad tempus designare (can. 318 § 1).

17. Quae cum ita sint, in casu dicendum est non constare de violatione legis **in decernendo** tam ex parte Exc.mi Archiepiscopi Eborensis, cui reclamatur asserta mutatio naturae iuridicae associationis SCMM itemque impositio Commissarii, quam ex parte Pontificii Consilii pro Laicis, quod Ordinarii decretum confirmavit.

18. Quaedam breviter dicenda manent de asserta violatione legis **in procedendo**.

Rev.mus Promotor Iustitiae deputatus in voto diei 15 novembris 2004 quoddam dubium movit utrum ipse Moderator et officiales maiores SCMM, ad normam can. 318 § 2, ante eorundem amotionem auditi fuerint, necne. Cl.mus autem Recurrentium Patronus in memoriali suo diei 20 novembris 2003, in quo assertae violationes legis indigitandae erant, hac de re non egit. Quam ob rem, de hoc dubio, sero proposito, Nobis agendum non videtur. Cl.ma Partis Resistentis Patrona, utcumque, die 27 novembris 2004 statim respondit antea ad abundantiam auditos fuisse in diversis sessionibus, iuxta Statuta, Moderatorem et reliqua membra organorum gubernationis SCMM.

Cl.mus vero Recurrentium Patronus tempore opportuno, etsi per transennam, lamentatus est quod Pontificium Consilium pro Laicis die 13 maii 2003 Exc.mi Ordinarii decretum «inaudito recurrentium Patrono» confirmaverat (Summ., 169). Recte autem Cl.ma Partis Resistentis Patrona, in suo memoriali distinxit: «Nominatio patroni in hoc statu processus obligatoria non est» (Summ., 194). Recurrentes, si voluissent, vi can. 1738, patronum coram Pontificio Consilio constituere potuissent; sed eum non constituerunt.

Ideoque Infrascripti neque assertam legis violationem in procedendo probatam esse in casu censuerunt.

IV. CONCLUSIO

19. Omnibus sive in iure sive in facto aequè cribratis, infrascripti Patres pro Tribunali sedentes, solum Deum prae oculis habentes, Christi Nomine invocato, dubio proposito respondendum decreverunt ideoque facto respondent:

NEGATIVE, seu NON CONSTARE de violatione legis sive in procedendo sive in decernendo relate ad decisionem Pontificii Consilii pro Laicis diei 13 maii 2003.

Ita pronuntiamus ac statuimus, mandantes iis quorum interest, ut hanc Nostram Definitivam Sententiam executioni tradant, ad omnes iuris effectus.

Pro expensis retinetur summa apud arcam nummariam huius Supremi Fori deposita. Utraque Pars suo quaeque Cl.mo Patrono congruum solvat honorarium.

Datum Romae, e sede Supremi Signaturae Apostolicae Tribunalis, die 30 aprilis 2005.

Signati

† Augustinus Vallini, *Praefectus et Ponens*
Augustinus Card. Cacciavillan
Sergius Card. Sebastiani
† Eduardus Davino
† Xaverius Echevarría Rodríguez

Notificetur.

Die 3 iunii 2005.

† Velasius De Paolis, C.S., *Secretarius*

Vincentius Cárcel Ortí, *Cancellariae Moderator*